

Planiranjem u kulturnim i kreativnim industrijama do sinergije kulturnog i gospodarskog razvitka

Šandrak Nukić, Ivana

Source / Izvornik: **Zbornik Veleučilišta u Rijeci, 2022, 10, 201 - 217**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.31784/zvr.10.1.12>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:133:960390>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-04**

GRADEVINSKI I ARHITEKTONSKI FAKULTET OSIJEK
Faculty of Civil Engineering and Architecture Osijek

Repository / Repozitorij:

[Repository GrAFOS - Repository of Faculty of Civil Engineering and Architecture Osijek](#)

Creative Commons Attribution –
NonCommercial 4.0 International License

Pregledni rad

<https://doi.org/10.31784/zvr.10.1.12>

Datum primitka rada: 10. 2. 2021.

Datum prihvatanja rada: 18. 10. 2021.

PLANIRANJEM U KULTURNIM I KREATIVNIM INDUSTRIJAMA DO SINERGIJE KULTURNOG I GOSPODARSKOG RAZVITKA

Ivana Šandrak Nukić

Dr. sc., izvanredna profesorica, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Građevinski i arhitektonski fakultet Osijek, Vladimira Preloga 3, 31 000 Osijek, Hrvatska; e-mail: isandrknukic@gfos.hr

SAŽETAK

Kulturna prava su jedna od temeljnih ljudskih prava, a odgovornost za kreiranje i provođenje kulturne politike, koja omogućuje njihovu realizaciju, nosi javna vlast. Istraživanje predstavljeno ovim radom polazi od pretpostavke da učinkovito upravljanje i osobito planiranje u području kulture moraju omogućiti povezivanje kulture s drugim aspektima društvenog i gospodarskog života, jer se na taj način potiče razvoj lokalne zajednice, što izravno utječe na jačanje nacionalne ekonomije. Zato je cilj istraživanja bio generirati znanstveni pregled utjecaja kulturnih i kreativnih industrija na gospodarstvo i društvo općenito, uz uvažavanje postojećeg pravno legislativnog okvira. Pri tome su korištene odabrane metode iz kvalitativnog metodološkog okvira. Rezultati uključuju potvrdu odgovornosti kulturne politike za realizaciju kulturnih prava, pregled regulatornih akata u kulturi, uvid u evoluciju i obuhvat kulturnih i kreativnih industrija, identifikaciju njihova potencijala te argumentiranje planiranja u kulturi kao polazne pretpostavke učinkovitog upravljanja i razvitka. Ovim radom prezentirano je originalno istraživanje, koje je dovelo do novih spoznaja te kao takvo predstavlja doprinos znanstvenom diskursu o menadžmentu kulturnih i kreativnih industrija, a svoj doprinos daje i kroz podršku profesionalnom djelovanju u smjeru ostvarenja potencijala u ovom području.

Ključne riječi: strateški menadžment, planiranje u kulturi, kulturna prava, kulturna politika, kulturne i kreativne industrije

1. UVOD

Temeljna ljudska prava su prava koja ljudima pripadaju samom činjenicom što su rođeni kao ljudska bića. Unatoč tome, povijest pravne zaštite ljudskih prava nije osobito duga – sustavno se provodi na međunarodnoj razini tek od osnutka Ujedinjenih naroda 1945. godine (Lulić, Tucak, 2007). Točnije, Opća skupština Ujedinjenih naroda je 1948. godine usvojila i proglasila rezolucijom 217/III Opću deklaraciju o ljudskim pravima, kojom potiče nacionalne vlasti da promiču ljudska prava svih vrsta (Opća deklaracija o ljudskim pravima, 2009).

Ljudskih prava ima mnogo, ali obzirom da je fokus ovog rada na području kulture, važno je napomenuti da je među glavnim dokumentima o ljudskim pravima i Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, usvojen rezolucijom Opće skupštine Ujedinjenih naroda 2200 A(XXI) iz 1966. godine (Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima, 1966).

Kompleksnost kulturnih prava posljedica je ambivalentnosti samog pojma kulture, ali koristeći klasifikacije autora Kartag-Odri te Simović-Hiber i Milinković, može ih se kategorizirati u sljedeće skupine (Lulić, Tucak, 2007:62):

1. Pravo sudjelovanja u kulturnom životu. Ovo je najšire pravo, koje je preduvjet upražnjavanja ostalih kulturnih prava.
2. Pravo na znanstveni i tehnološki napredak. Uključuje pravo na informiranost o znanstvenim postignućima i neophodnost slobode u znanstvenom i kreativnom djelovanju.
3. Pravo na zaštitu moralnih i materijalnih interesa pojedinaca, koji proizlaze iz njihovih literarnih, znanstvenih i umjetničkih ostvarenja. Ovo pravo u užem se smislu odnosi na intelektualno vlasništvo, ali u širem smislu ono uključuje i pravo na obrazovanje.

Nositelji kulturnih prava su pojedinci, međutim odgovornost za njihovo osiguranje leži na državi. Uslijed toga, osobitu važnost ima nacionalna kulturna politika. Kulturna politika predstavlja svjesno reguliranje javnog interesa na području kulture, ona je planska djelatnost čiji je cilj (Dragojević, 2006:50):

- zaštita već postojećih kulturnih dobara i vrijednosti,
- poticanje i podržavanje kulturnog stvaralaštva,
- razvijanje kulturnog života grupa kojima je namijenjena.

Još je 1982. godine na Svjetskoj konferenciji o kulturnim politikama u Mexico Cityju rečeno (Ghilaridi, 2001:1) da je kultura vodeći izvor intelektualne obnove i ljudskog rasta, pri čemu je treba razumjeti na sveobuhvatan način, tako da kultura nije samo tradicionalna, "visoka" umjetnost već sveukupna kreativna aktivnost. Kao takva, kultura predstavlja najviše utjelovljenje društvenosti određene zajednice, uz pretpostavku da su obuhvaćeni svi njezini pripadnici (Dragojević, 2006:91).

Pristup kulturnom planiranju proizašao iz ovakvog razumijevanja kulture zahtijeva od javne vlasti da strateški razmišlja o korištenju kulturnih resursa, individualnih i organiziranih. Drugim riječima, dok centralno kreirane na nacionalnoj razini kulturne politike imaju sektorski fokus, kulturno planiranje donosi teritorijalnu nadležnost (Ghilaridi, 2001:4).

Zbog svega navedenog, polazna pretpostavka ovog rada jest da povezivanjem kulture i drugih aspekata društvenog i gospodarskog života, učinkovito planiranje u području kulture pridonosi stvaranju mogućnosti razvoja lokalne zajednice, te tako izravno utječe na jačanje nacionalne ekonomije i društva.

Nastavno na takvu pretpostavku, cilj je istraživanja predstavljenog ovim radom bio spoznati upravljačke aspekte kulturnih i kreativnih industrija te generirati znanstveni pregled utjecaja kulture na gospodarstvo i društvo općenito, uz uvažavanje postojećeg pravno legislativnog okvira.

Rad je organiziran na način da, nakon uvoda i poglavlja o metodologiji, prezentira relevantne spoznaje kroz tri osnovna poglavlja. Prvo od njih prikazuje regulatorni okvir, drugo elaborira pojam kulturnih i kreativnih industrija, a treće argumentira ulogu planiranja s aspekta kulturnog i ekonomskog razvitka. Na samom kraju, izneseni su zaključci kao i preporuke za buduća znanstvena istraživanja. Radi se o preglednom radu nastalom korištenjem sekundarnih izvora podataka, prije svega znanstvene literature, relevantnih strateških i zakonskih dokumenata te statističkih portala (Eurostat). Kao takav, rad je nastao u zadnjem tromjesečju 2020. godine, koristeći uvijek zadnje dostupne službene podatke.

2. METODOLOGIJA I KORIŠTENE METODE

Prije samog provođenja istraživanja predstavljenog ovim radom, u fazi njegove idejne koncepcije, razmišljalo se o metodologiji kao „znanosti o cjelokupnosti svih oblika i postupaka istraživanja pomoću kojih se dolazi do sustavnog i objektivnog znanstvenog znanja“ (Zelenika, Zelenika, 2006:15), kako bi se odabrale adekvatne znanstvene metode. Jer, „metodologija je, zapravo, interdisciplinarna i multidisciplinarna znanost o znanstvenim metodama znanstvenoga istraživanja“ (Zelenika, Zelenika, 2006:15).

Prema Creswellu (2007), prihvatljiva kvalitativna metodologija pristupa znanstvenom istraživanju koje započinje pretpostavkom (ili više njih), a nastavlja se kroz teorijsko interpretativnu prizmu istraživanja iskustava i/ili fenomena. U kvalitativnom istraživanju koriste se relativno nestrukturirane istraživačke strategije, koje omogućavaju uvid u dublje, detaljnije podatke (Bryman, 1988, Denzin, Lincoln, 2000; prema Howitt, 2010), sa svrhom opisivanja i tumačenja iskustava, prikupljanja novih spoznaja te stjecanja znanja i razumijevanja (Kazdin, 1998; prema Milas, 2005). Upravo je to i učinjeno u ovom radu, u kojem su nakon definiranja polazne pretpostavke i istraživačkog cilja, korištene kvalitativne znanstvene metode.

Naime, u istraživanjima s tematikom društvenih i humanističkih znanosti se preferiraju kvalitativne znanstvene metode (Zelenika, Zelenika, 2006:31), a kako se ovaj rad bavi izučavanjem planiranja, čime pripada upravo području društvenih znanosti, metode iz kvalitativnog metodološkog okvira odabrane su kao najprimjerenije.

Među kvalitativnim znanstvenim metodama postoje naravno i neki oblici spoznaja, kao npr: definicija, klasifikacija, analiza, sinteza, indukcija, dedukcija (...), koji su zajednički svim znanstvenim područjima (Zelenika, Zelenika, 2006:16). Te znanstvene metode korištene su i u ovom radu.

Međutim, gotovo svako znanstveno područje ima i posebnu metodologiju koja uključuje sebi specifične metode (Zelenika, Zelenika, 2006:17). Od specifičnih znanstvenih metoda, tijekom istraživanja prezentiranog ovim radom, korištene su primarno analiza sadržaja i interpretativna fenomenološka analiza (Halimi, 2005).

3. PROPISI U OKVIRU PLANIRANJA KULTURNOG RAZVITKA U HRVATSKOJ

Aspiracije zajednice dokumentiraju su kako bi se identificirali načini na koje se može razvijati vibrantno okruženje (Evans, 2001:13), što je na području kulturnih i kreativnih industrija osobito bitno. U tom smislu, Ustav Republike Hrvatske (Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14), članak 69 kaže: "Jamči se sloboda znanstvenog, kulturnog i umjetničkog stvaralaštva. Država potiče i pomaže razvitak znanosti, kulture i umjetnosti. Država štiti znanstvena, kulturna i umjetnička dobra kao duhovne narodne vrednote. Jamči se zaštita moralnih i materijalnih prava koja proistječu iz znanstvenog, kulturnog, umjetničkog, intelektualnog i drugog stvaralaštva."

Ispred države, u Republici Hrvatskoj upravne i druge poslove u području kulture provodi Ministarstvo kulture (Ministarstvo kulture, 2020), čija je vizija društvo u kojem su sloboda kulturnog i umjetničkog stvaralaštva i zaštita kulturne baštine temelj očuvanja i razvitka kulturnog i nacionalnog identiteta u zajednici europskih naroda i Europskoj uniji. Tu viziju Ministarstvo kulture namjerava ostvariti kroz osiguranje normativnih, organizacijskih, financijskih, materijalnih i drugih uvjeta za razvitak kulturnog i umjetničkog stvaralaštva, sudjelovanje u kulturi, zaštitu i očuvanje kulturne baštine u Republici Hrvatskoj te predstavljanje hrvatske kulture u Europi i svijetu i podupiranje svestrane međunarodne kulturne suradnje.

Kao takvo, Ministarstvo kulture obavlja poslove koji se odnose na (Ministarstvo kulture, 2020):

- razvitak i unapređenje kulture, kulturnog i umjetničkog stvaralaštva, kulturnog života i kulturnih djelatnosti;
- osnivanje ustanova i drugih pravnih osoba u kulturi; promicanje kulturnih veza s drugim zemljama i međunarodnim institucijama; stručne i upravne poslove za Hrvatsko povjerenstvo za UNESCO;
- upravne poslove u području javnog informiranja;
- poticanje programa kulturnih potreba pripadnika hrvatskoga naroda u drugim zemljama;
- osiguravanje financijskih, materijalnih i drugih uvjeta za obavljanje i razvitak djelatnosti kulture, a osobito muzejske, galerijske, knjižničarske, arhivske, kazališne, glazbene i glazbeno-scenske, nakladničke, likovne i filmske.

Osim zakonom određene nadležnosti, za realizaciju vizije i misije kao dugoročnih, strateških ciljeva bitan je i Strateški plan Ministarstva kulture (2018:7), koji razvoj kulturnog i umjetničkog stvaralaštva i proizvodnje definira kao opći cilj, a unutar njega razrađuje sljedeće posebne ciljeve:

- Potpora umjetničkom stvaralaštvu, poduzetništvu i participaciji u kulturi
- Razvoj izvaninstitucionalne (nezavisne) kulture i vizualne umjetnosti
- Poticanje razvoja izvedbenih umjetnosti
- Unaprjeđenje audiovizualnih djelatnosti i medija
- Razvoj književno-nakladničke i knjižnične djelatnosti

- Poticanje razvoja kulturnih manifestacija od nacionalne važnosti i statusa u Republici Hrvatskoj i inozemstvu.

Nužno je uz to napomenuti da je i za definiranje i za realizaciju ovih ciljeva, a obzirom da je Republika Hrvatska punopravna članica Europske Unije, neizostavno da relevantan pravni okvir unutar države bude usklađen s europskim smjernicama. Naime, članak 167. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (2016) određuje ulogu Europske unije (EU) na području kulture: ona podržava, koordinira ili dopunjava djelovanje država članica i nastoji istaknuti europsku zajedničku kulturnu baštinu. To znači da EU podržava mjere za očuvanje kulturne baštine i promicanje suradnje i transnacionalne razmjene između kulturnih institucija u državama članicama, a to čini kroz program financiranja Kreativna Europa.

Program Kreativna Europa namijenjen je kulturnom i audiovizualnom sektoru te se dijeli na dva zasebna potprograma – potprogram Kultura i potprogram MEDIA. Koordinacija programa Europske unije Kreativna Europa na nacionalnoj je razini u nadležnosti Ministarstva kulture, čiji je Desk Kreativne Europe izravno zadužen za koordinaciju potprograma Kultura dok je Desku Kreativne Europe pri Hrvatskom audiovizualnom centru povjerena koordinacija potprograma MEDIA (Ministarstvo kulture). Iako je program Kreativna Europa bio inicijalno osmišljen za razdoblje 2014. – 2020. te je završen 31. prosinca 2020. godine, Ministarstvo kulture i medija nastavit će s provedbom EU programa Kreativna Europa i u novom programskom razdoblju 2021. - 2027. (Deskultura, 2021).

Ukupno, Program Kreativna Europa u proteklom jesedmogodišnjem razdoblju imao na raspolaganju 1,46 milijardi EUR, raspodijeljenih otprilike ravnomjerno na dva navedena potprograma. U novom razdoblju, u Hrvatskoj je donesena Odluka o sufinanciranju u 2021. godini, kojom je podržano ukupno 58 programa u iznosu od 1.482.487,00 kn (Deskultura, 2021). Tim sredstvima program podržava (Kreativna Europa, Program Europske Unije za kulturni i kreativni sektor 2014. – 2020:1):

- projekte prekogranične suradnje kulturnih i kreativnih organizacija
- mreže u kulturnom i kreativnom sektoru
- prijevode i promicanje književnih djela
- platforme kulturnih operatera za promicanje umjetničkog stvaralaštva
- izgradnju kapaciteta i profesionalno usavršavanje
- razvoj, distribuciju i prodaju audiovizualnih djela
- filmske festivale
- razvoj publike
- europske nagrade
- europske prijestolnice kulture.

Obzirom na razliku u financijskoj snazi programa Kultura Europa i odobrenog iznosa nacionalnog financiranja kulturnih i kreativnih industrija u 2021., koji je u skladu s razinom proračunskih troškova za službe kulture iz prethodnih razdoblja (Državni proračun, 2020), sasvim je jasna važnost vanjskih izvora financiranja.

Bitno je pri tome napomenuti da to nije samo hrvatska realnost, nego europski trend u financiranju kulturnih i kreativnih industrija, što je vidljivo iz slike 1, koja prikazuje udjel financiranja kulturnih i kreativnih djelatnosti, realiziran iz državnih izvora u europskim zemljama. Ovaj prikaz prati podjelu programa Kreativna Europa na potprogram kultura i potprogram media, na način da se za svaku prikazanu državu lijevi stupac odnosi na kulturu, a desni stupac na medije. Vidljivo je da niti jedan od njih ne doseže ni 3 % ukupnih proračunskih sredstava.

Slika 1. Udio proračunskog financiranja kulturnih i kreativnih industrija u EU
 Share of general government expenditure on cultural services, broadcasting and publishing services, 2018

Izvor: Eurostat, 2019b

U programu Kreativna Europa mogu sudjelovati sve pravne osobe (privatne i javne), ali i tijela nacionalne, regionalne i lokalne vlasti čija osnovna djelatnost pripada djelokrugu kulture. Njegov je cilj da (Kreativna Europa, Program Europske Unije za kulturni i kreativni sektor 2014. – 2020:2):

- potiče očuvanje i promociju europske jezične i kulturne raznolikosti i bogatstva;
- doprinosi europskim ciljevima za pametan, održiv i uključiv gospodarski rast;
- pomaže prilagodbi kulturnog i kreativnog sektora digitalnom razdoblju i globalizaciji;
- otvara međunarodne mogućnosti i pruža pristup novim tržištima i publici.

Svi opći i posebni propisi na nacionalnoj razini utemeljeni su na zajedničkim europskim ciljevima. Konkretno, strateško planiranje u području kulture korelira sa strateškim ciljem 1: Povećanje kvalitete života poticanjem održivog teritorijalnog razvoja, a još preciznije s mjerom 1.1.3. Podrška afirmaciji kulturnog identiteta i razvoju civilnog društva, definiranoj Strategijom regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020. godine (2017:65).

I tu je Strategiju, obzirom na istek njezinog razdoblja, potrebno novelirati, ali realno je očekivati da će i nova verzija podršku afirmaciji kulturnog identiteta predložiti kroz (Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020, 2017:69):

- razvoj smjernica i potpora aktivnostima vezanim uz kvalitetno korištenje i razvoj sadržaja vezanih uz kulturna dobra, pojedinačne spomenike kulture i zaštićene cjeline te očuvane povijesne urbane i ruralne kulturne krajolike,

- razvoj i provedbu mjera zaštite kulturnog identiteta lokalne zajednice u smislu tradicijske arhitekture i graditeljskog nasljeđa te interdisciplinarno osmišljavanje kulture i turizma,
- potporu regijama u definiranju kulturnog identiteta (npr. uključivanje kulturne baštine, osobito krajolika u branding),
- korištenje nematerijalne kulturne baštine kao podloge za nove turističke sadržaje i proizvode,
- poticanje razvoja kreativnih i kulturnih industrija (općenito poticanje razvoja kreativnosti i implementacija kreativnih pristupa na svim razinama),
- podršku u promicanju programa i aktivnosti u kulturi.

Obzirom na prethodnim poglavljem elaborirano centralno kreiranje kulturne politike i teritorijalnu nadležnost planiranja u kulturi, konkretno definiranje prioriteta unutar ovakvog strateškog okvira provodi se putem lokalnih strategija kulturnog razvoja te predstavlja odgovornost upravnih odjela za društvene djelatnosti, odjela za kulturu, pojedinih gradova i županija.

4. KULTURNI RAZVITAK? RAZVITAK KULTURNIH I KREATIVNIH INDUSTRIJA

Kulturna politika ima ingerenciju nad područjem kulturnih i kreativnih industrija. Za sad ne postoji jedinstvena globalna ili europska klasifikacija djelatnosti koje čine kulturne i kreativne industrije. U Republici Hrvatskoj kulturne i kreativne industrije obuhvaćaju 45 djelatnosti prema razini razreda iz Nacionalne klasifikacije djelatnosti (Rašić Bakarić *et al.*, 2015:21), odnosno 12 pod-sektora u koje su te djelatnosti grupirane (Horvat *et al.*, 2018:15):

- baština: muzeji, knjižnice, arhivi
- izvedbene umjetnosti (kazalište, balet, ples)
- glazba
- dizajn (modni dizajn, grafički dizajn, produkt dizajn, dizajn interijera)
- audiovizualna umjetnost: film i video
- vizualne umjetnosti (slikarstvo, kiparstvo, fotografija, grafika)
- primijenjene umjetnosti (umjetnički i tradicijski obrti)
- arhitektura
- računalni programi, igre i novi mediji
- mediji (tv, radio, tiskani mediji, elektronički mediji)
- knjige i izdavaštvo
- oglašavanje i tržišno komuniciranje.

Pojmovno određenje kreativnih i kulturnih industrija svoje korijene ima u knjizi Dijalektika prosvjetiteljstva (Adorno, Horkheimer, 1989), u kojoj je sredinom 40-ih godina prošlog stoljeća po prvi put upotrijebljen pojam »kulturna industrija« te je dana kritika masovne potrošnje, standardizacije i pridruživanja ekonomske vrijednosti stvarima (kulturnim vrednotama), koje prije uopće nisu bile percipirane na ekonomski način. Kao takva, ova kritika bila je samo dio kritičke

teorije koju su zastupali predstavnici tzv. Frankfurtske škole – skupina neomarksističkih filozofa okupljenih oko Instituta za društvena istraživanja, koji su se uglavnom kritički odnosili prema praksi u kapitalističkim društvima.

Tek 70-ih i 80-ih godina prošlog stoljeća dolazi do odmicanja od kritike i negativne konotacije ekonomskog vrednovanja kulture i umjetnosti. U to vrijeme tehnološki razvoj doveo je do značajnih promjena u načinu kreiranja umjetnosti ali i u načinu komuniciranja umjetnosti s publikom, zbog čega se cijeli koncept kulturnih industrija transformira: umjetnost gubi svoj elitni karakter i kulturni sadržaji postaju dostupni velikom broju ljudi. Ti procesi opisani su u knjizi *The SAGE handbook of cultural analysis* (Hesmondalgh, 2008:552-569), u kojoj se kulturne industrije definira kao one aktivnosti čiji je primarni cilj komunikacija s publikom i stvaranje sadržaja (značenja).

U novije vrijeme, istraživači Instituta Andizet termin kulturne i kreativne industrije su preoblikovali u kreativna industrija (Horvat *et al.*, 2018:13). Svoje stajalište objašnjavaju uvidom u nomenklature drugih industrija, tijekom kojeg su uočili kako svaka formalizirana industrija sadrži veći broj djelatnosti, objedinjenih uvijek pod krovnom pojmom izraženim imenicom u jednini, primjerice prerađivačka industrija.

Nastavno na to, ponudili su definiciju kreativne industrije kako slijedi (Horvat *et al.*, 2018:14): “Kreativna industrija podrazumijeva proizvodnju zaštićenu autorskim pravima, a obuhvaćenu projektima koji stvaraju (ne)materijalne proizvode i usluge namijenjene razmjeni na tržištu.”

Kao takva, kreativna industrija utemeljena je na znanju, znanstvenoj, tehnološkoj i umjetničkoj inovativnosti, razvoju talenata te očuvanju nacionalne kulturne baštine kroz njezinu implementaciju u suvremene proizvode i usluge. Pri tome se autentičnost kreativnih proizvoda i usluga zasniva na uporabi kulturnih i povijesnih sadržaja, a umjetnička i proizvođačka inovativnost osiguravaju diverzificiranost i tržišnu prepoznatljivost (Horvat *et al.*, 2018:16).

Bez obzira na naziv, u posljednjih dvadeset godina u Europskoj uniji raste svijest o važnosti kulturnih i kreativnih industrija. Osim što su pokretači kulturne raznolikosti u Europi, kreativne i kulturne industrije su jedan od najdinamičnijih sektora gospodarstva Europske unije (Studio EY France, 2014.). Značaj kreativnih i kulturnih industrija potvrđuju i zadnji službeni podaci Europske komisije, prema kojima one izravno ili neizravno zapošljavaju skoro 9 milijuna ljudi odnosno 3,4 % aktivnog stanovništva EU-a, te čine 4,2 % bruto društvenog proizvoda (Eurostat, 2019.).

I pojedinačni slučajevi najrazvijenijih europskih zemalja bilježe slične podatke. U Velikoj Britaniji, kulturne i kreativne industrije sudjeluju u gospodarstvu s 5,2 %, a broj zaposlenih u tom području povećao se za čak 94 % u razdoblju od 1997. do 2014. godine (Oliver, 2017:81). U Njemačkoj, ogromnom potencijalu kreativnih industrija svjedoči činjenica da se 13 % svih *start-up* poduzeća bavi nekom od kulturnih i/ili kreativnih djelatnosti, pri čemu je stopa samozapošljavanja porasla na 24 %. Uspjeh i održivost tih poduzeća je nadprosječna uslijed toga što su vještinama intenzivna, inovativna i uporna (Kohn, Wewel, 2018:4).

Zapravo, ulaskom u novi milenij sve veći interes za kulturne i kreativne industrije pokazuju i akademska i gospodarska zajednica. Naime, kreativni potencijali koje posjeduje svaki pojedinac počinju se razmatrati kao posebno istraživačko područje, a kulturne i kreativne industrije u cjelini

postaju zamašnjakom nacionalnih ekonomija razvijenih društava (Florida, Tinagli, 2004:5). Takvo mišljenje postalo je generalno prihvaćeno te i drugi autori sugeriraju da kulturne i kreativne industrije doprinose razvoju gospodarstva u cijelosti te da imaju izvozni potencijal (Horvat *et al.*, 2018:16). U konačnici, službeni je stav Europske unije da uslijed širokog spektra utjecaja koje kulturne i kreativne industrije generiraju, one promoviraju kulturno poduzetništvo, bilježe nadprosječan rast te stvaraju nova radna mjesta, stimulirajući tako ukupni gospodarski rast i jačajući socijalnu koheziju (Europska komisija, 2018.).

Ipak, u svom komunikacijskom dokumentu "*Promoting cultural and creative sectors for growth and jobs in the EU*", Europska komisija napominje da je ogroman potencijal kulturne i kreativne industrije još uvijek nedovoljno iskorišten resurs (Europska komisija, 2012). Iako je od tog dokumenta prošlo cijelo desetljeće, recentne procjene sugeriraju da još uvijek više od trećine Europljana uopće ne sudjeluje ni u kakvim kulturnim aktivnostima (Eurostat, 2019.), a najveći izazovi ove industrije leže u tržišnoj rascjepkanosti, nedovoljnoj dostupnosti izvora financiranja te nesigurnosti ugovornih uvjeta i prihoda (Europska komisija, 2018b).

Evidentno, kulturna industrija je brzorastuća industrija ogromnog poduzetničkog i inovativnog potencijala (Harc *et al.*, 2019:1574). Zbog svega toga na važnosti dobiva i planiranje u kulturi, kao proces definiranja općih i specifičnih ciljeva koji bi trebali biti generatori kulturnog razvitka, a obzirom na rečeno, i razvitka općenito.

5. PLANIRANJE U KULTURI KAO OSNOVA KULTURNOG I EKONOMSKOG RAZVITKA

Učinkovito upravljanje kulturnim razvitkom, kao i svaki drugi upravljački proces, nužno obuhvaća svih pet upravljačkih funkcija (Wehrich, Koontz, 1994), a ovaj rad fokusira se primarno na planiranje, koje je zapravo preduvjet kvalitetne provedbe ostalih upravljačkih funkcija.

Naime, planiranje uključuje odabiranje ciljeva kao i aktivnosti kojima bi se oni postigli (Sikavica *et al.*, 2008:144). Kao takvo, ono zahtijeva donošenje odluka u smislu odabiranja budućih smjerova akcije između mogućih alternativa (Wehrich, Koontz, 1994:20). Kako bi se procesom planiranja generirao učinkovit operativni okvir, nužno je prvo provesti planiranje na strateškoj razini, određujući pri tom dugoročne smjernice na način kako je prikazano u trećem poglavlju ovog rada.

Planiranje je zahtjevan proces prije svega jer predstavlja svojevršno predviđanje budućnosti kako bi se anticipirale potencijalne prilike i prijetnje, a budućnost je nemoguće sa sigurnošću predvidjeti. Osim toga, mnoge studije svjedoče o složenosti procesa planiranja uslijed činjenice da je to multilateralan, interaktivni proces komunikacije među brojnim dionicima (Wolff, 2016:64).

Sužavanjem diskursa na planiranje u kulturi može se reći da je kulturno planiranje proces usmjeren na tumačenje onoga što čini lokalni identitet i procjenu koji se kulturni resursi mogu razviti za poboljšanje socijalnog i ekonomskog blagostanja i kvalitete života članova zajednice (Commonwealth, 1995.).

Tijekom zadnja dva desetljeća, osobito je ojačao istraživački pravac u vezi planiranja u kulturi kao važnog pokretača promjene i boljitka, kao agensa kulturnog razvitka osobito u regijama nižeg ekonomskog i demografskog statusa. Raste prepoznavanje kulturnog razvitka zajednice kao prakse promjena u zajednici, koja zahtijeva koordinaciju i konsolidaciju. Naime, kulturni razvitak zajednice podrazumijeva suradnju lokalnih vlasti s različitim kulturnim grupama, kako bi se optimizirali resursi za socijalni, okolišni i ekonomski razvoj zajednice, odnosno kako bi se radilo na izgradnji socijalnog kapitala i kapaciteta zajednice (Adams, Goldbard, 2001).

Proces kulturnog planiranja uključuje i lokalnu upravu i javnost u mapiranju povijesti i iskustava, uslijed čega se kulturno planiranje može definirati kao stvaranje okvira za zajedničke aktivnosti lokalne uprave i javnosti s ciljem razvoja zajednice (Evans, 2001:25). Također, to je kontinuirani proces dokumentiranja težnji zajednice kako bi se identificirali načini kojima se može vraćati i održavati osjećaj za zajednicu. Pri tome je središnja komponenta razvoja kulturnog plana upotreba kreativnih sredstava za priopćavanje misli, osjećaja i težnji. Važno je da sveobuhvatni plan bude temeljen na prošlim, sadašnjim i budućim težnjama te da kao takav bude energija, izvor za nadahnuće izgradnje zajednice i obnovu (Adams, Goldbard, 2001:259).

Kulturno planiranje vjerojatno je najrazvijenije u anglosaksonskim zemljama. Tako australski autori naglašavaju da je, u okviru kulturnog razvitka zajednice, kulturno planiranje zapravo instrument za prepoznavanje snaga i resursa u zajednici, dakle onoga što bi se moglo koristiti za poboljšanje funkcioniranja zajednice (Commonwealth, 1995). Pri tome je ključno potaknuti sudjelovanje lokalnih dionika jer studije pokazuju različite uspjehe poticanja sudjelovanja zajednice u aktivnostima planiranja i razvoja lokalne uprave (Broun, 1999.).

Jedna studija navodi primjer uličnog gradskog kazališta koje je korišteno kao neprijeteći medij, koji je mladima omogućio da istražuju i komuniciraju sa širom zajednicom vlastita pitanja od emocionalnog i psihološkog značaja (Soon *et al.*, 2002:14). Takav primjer podržava stav autora Kins i Peddie (1996.), prema kojima je kulturni razvitak zajednice participativni proces koji, koristeći kreativna sredstva, izdvaja postojeća znanja i buduće težnje zajednice, kako bi izrazio, sačuvao ili poboljšao kulturu zajednice. Dakle, umjetnost zajednice nije samo krajnji proizvod, već medij koji uključuje niz vizualnih, kazališnih i tekstualnih oblika umjetnosti, putem kojih članovi zajednice sudjeluju u identifikaciji i proizvodnji slika, simbola i drugih produkata koji indeksiraju njihove vizije i težnje za zajednicom.

Tako se i procesi i ishodi kulturnog razvitka zajednice isprepliću i, zajedno, imaju za posljedicu dobrobit zajednice. Diskutirajući o umjetničkim projektima lokalne zajednice kao potencijalnim izvorima za stvaranje vlastite povijesti, vlastite budućnosti i vlastitog identiteta, Thomas i Rappaport (1996:326) ističu koristi u smislu osnaživanja identiteta i kohezije zajednice te osjećaja za zajednicu.

U tom je kontekstu antropolog Ulf Hannerz definirao kulturu kao sredstvo koje stvaraju ljudi i koje stvara ljude članovima društva (Ghilardi, 2001:1). Rezultat takvog razmišljanja je činjenica da inkluzivno kulturno planiranje postaje glavno sredstvo osnaživanja zajednice i društvenih promjena, u kome su angažirani ljudi i agenti i izvor promjena (Soon *et al.*, 2002:14).

I Plan rada EU za kulturu polazi od pretpostavke da kulturni i stvaralački sektori, uključujući kulturnu baštinu, mogu doprinijeti smanjenju siromaštva, sprječavanju sukoba te pomirenju i istovremeno potaknuti rast, zaposlenost, socijalnu koheziju i lokalni razvoj. Obzirom na to, neovisan kulturni sektor smatra se temeljem demokratskog društva i ključnim elementom održivog razvoja (Zaključci Vijeća o kulturi u vanjskim odnosima EU-a s težištem na kulturi u razvojnoj suradnji, 2015).

Mnogi autori stavljaju planiranje u kulturnim i kreativnim industrijama u središte diskursa o korelaciji lokalne kulture i urbanih ekonomskih aktivnosti. Pri tome naglašavaju da je bit mjeriti koliko "kulturna ekonomija", dakle planirane i realizirane aktivnosti u kulturi, doprinose gospodarstvu (Armin, Thrift, 2007:158).

Međutim, planiranje je kao svojevrsno definiranje budućnosti uvijek zahtjevno, a u kulturnim i kreativnim industrijama još je i teže jer je to industrija znanja i idejnih rješenja s kojima Europska unija još uvijek nije uskladila jedinstvene propise i nomenklature, što istovremeno onemogućuje statističko praćenje kulturne i kreativne industrije, a tako i kvalitetnije prikupljanje i analiza podataka, odnosno planiranje utemeljeno na tim podacima (Ljevak Lebeda *et al.* 2021:32).

Među znanstvenim istraživanjima u vezi mjerenja kulturne ekonomije, koja nastoje utvrditi kako planirati kulturu na način da ona uistinu bude resurs iskoristiv za ekonomski razvoj i dobrobit pojedinih područja, zanimljivo je izdvojiti novu, ekstenzivnu studiju (Montalto *et al.*, 2019:167), tijekom koje je razvijen alat *The Cultural and Creative Cities Monitor – CCCM*. Autori navedene studije taj su alat razvili na temelju 29 indikatora prikupljenih u 168 gradova i 30 europskih zemalja. Rezultati studije pokazali su da su resursi kulturnih i kreativnih industrija različito raspoređeni među europskim gradovima, što dodatno argumentira nužnost prebacivanja centralne kulturne politike u lokalne okvire te predstavnicima lokalnih vlasti daje priliku, ali i odgovornost, da se kroz proces planiranja fokusiraju na izradu lokalnih razvojnih strategija sasvim specifičnih sadržaja. Dodatno, pokazalo se da, u prosjeku, manje urbane sredine imaju više kulturnog kapitala po stanovniku nego veliki gradovi, pa sadržajno pažljivo planiranje u tom području predstavlja njihovu veliku razvojnu priliku.

Što se Hrvatske tiče, zadnje relevantno istraživanje proveo je 2015. godine Ekonomski institut Zagreb, čiji rezultati su objavljeni u dokumentu *Mapiranje kreativnih i kulturnih industrija u Republici Hrvatskoj*. Tom projektnom studijom utvrđeno je da u Hrvatskoj kulturne i kreativne industrije čine 2,3 % ukupnog bruto društvenog proizvoda, da je u njima zaposleno 3,0 % od ukupno zaposlenog stanovništva te da tom području pripada 5,7 % od ukupno registriranih poslovnih subjekata. Sektor kulturnih i kreativnih industrija u Hrvatskoj ocijenjen je konkurentnijim u odnosu na ukupno gospodarstvo, ali i znatno oslabljenim dugogodišnjom recesijom. Ipak, izražen je poduzetnički i upravljački potencijal kreativnih profesionalaca koji su nositelji aktivnosti u sektoru (Rašić Bakarić *et al.*, 2015:185).

Prema zadnjim dostupnim podacima (Eurostat, 2019), udio zaposlenih u kulturnim i kreativnim industrijama u Hrvatskoj u 2019. je blago narastao na 3,6 %, dok se broj registriranih subjekata smanjio na 4,5 %. Obzirom na sve rečeno, smatra se da postoji značajan prostor za ekspanziju sektora, dinamiziranje aktivnosti i povećanje zaposlenosti.

A da bi se ta ekspanzija podržala, u segmentu planiranja je najveći doprinos dao UNESCO koji je, surađujući s nacionalnim ministarstvima za kulturu, u 12 odabranih zemalja proveo mjerenje Culture for Development Indicators (UNESCO, 2018). Ključni cilj tog mjerenja bio je doprinos boljem pozicioniranju kulture u planiranju i provedbi gospodarskog razvoja i razvoja kapaciteta za postizanje novih statističkih standarda u svrhu povezivanja kulture i razvoja.

U Hrvatskoj je tim mjerenjem (UNESCO b, 2018) utvrđeno da je kultura prepoznata u glavnim strateškim dokumentima i akcijskim planovima baš kao što je prikazano ovim radom. Ali, UNESCO-vo izvješće naglašava i da u Hrvatskoj još uvijek nedostaje sustavno prikupljanje podataka koje bi omogućilo donošenje planova i politika zasnovanih na dokazima. Dodatno, ističe se da nedostaje i bolje međuministarske komunikacije i komunikacije s kulturnim institucijama i organizacijama civilnog društva, što sve ometa bolju provedbu planiranih mjera.

Obzirom na to, u trenutnoj situaciji i prema trenutno dostupnim podacima, uz prije navedene ekonomske indikatore razvoja u smislu zaposlenosti, broja registriranih subjekata i udjela u BDP-u, preostaje povezanost planiranja u području kulture s društvenim i gospodarskim razvojem u Hrvatskoj potkrijepiti i relevantnim indeksima, prije svega indeksom društvenog napretka (engl. *Social Progress Index*, SPI), indeksom ljudskog razvoja (engl. *Human Development Index*, HDI) i globalnim indeksom inovativnosti.

SPI (Social Progress, 2020) je mjerni alat koji se sveobuhvatno i sustavno usredotočuje isključivo na neekonomske dimenzije društvene uspješnosti. Mjerenja se provode u više od 50 zemalja svijeta s namjerom da posluže kao navigacijski alat vladama, poduzećima i organizacijama civilnog društva u planiranju napretka. Takvo usmjeravanje je važno jer čak ni bogatstvo ekonomski razvijenih država ne podrazumijeva uvijek i razvijeno društvo u svim segmentima. Indeks se sastoji od 12 komponenti utemeljenih na ukupno 50 indikatora te kao takav omogućuje identificiranje prioriteta strateškog planiranja koji će dovesti do cjelovitog razvoja, a daju i priliku rangiranja odnosno međusobne usporedbe različitih zemalja. Obzirom na cilj ovog rada nepotrebno je interpretirati cjelokupni SPI profil za Hrvatsku, ali iz perspektive kulturnih i kreativnih industrija treba reći da područje cenzure medija pokazuje ispodprosječne rezultate te je to područje u kojem planskim i sustavnim djelovanjem treba osigurati dodatni razvoj.

Još jedna kompleksna mjera društvenog napretka svakako je HDI, fokusiran na ljudske slobode (UNDP, 2020). Ova mjera razvoj procjenjuje kroz tri osnovne dimenzije: dug i zdrav život, pristup znanju i pristojan životni standard. Kulturne i kreativne industrije sastavnica su životnog standarda, a upravo se to zadnjim izvješćem o HDI u Hrvatskoj ocjenjuje kao dimenzija najsporijeg razvoja, u kojoj je potrebno intenzivirati strateško planiranje kako bi se osigurao napredak. Ukupno gledano, Hrvatska je po HDI rangirana relativno visoko, kao 43. od ukupno 189 analiziranih zemalja, ali njezin rezultat je još uvijek ispod prosjeka EU, po čemu je usporediva s Bugarskom i Srbijom.

Na kraju, u svrhu dokazivanja povezanosti planiranja u kulturnim i kreativnim industrijama s razvojem, moguće je komentirati i inovativnost kao jedan od temelja razvoja mjenog nacionalnom konkurentnošću. U tom smislu, dokazana je statistički značajna povezanost Globalnog indeksa inovativnosti s ukupnim brojem osoba koje su se samozaposile u kulturnim djelatnostima država

članica Europske unije u 2018. godini (Ljevak Lebeda *et al.* 2021:32), što je važna informacija u smislu konkretnog potencijala koji bi strateškim planiranjem i djelovanjem trebalo potaknuti.

6. ZAKLJUČAK

Može se zaključiti da je ovim radom potvrđena polazna pretpostavka da je učinkovito planiranje u području kulture pretpostavka povezivanja kulture i drugih aspekata društvenog i gospodarskog života, kako bi se pridonijelo stvaranju mogućnosti razvoja lokalne zajednice, te tako izravno utjecalo na jačanje nacionalne ekonomije. Sociološki gledano, to se primarno odnosi na planiranje koje omogućuje inkluzivnost i slobodu svih članova društva, dok se u gospodarskom smislu nameću prilike koje kulturne i kreativne industrije mogu generirati kroz planiranu povezanost s drugim gospodarskim granama, prije svega turizmom.

Antropolozi su skloni kulturu izjednačavati s civilizacijom. Posljedično, može se konstatirati da poimanje kulture kao najvišeg utjelovljenja društvenosti neke zajednice opravdava činjenicu da se kulturna prava smatraju jednim od temeljnih ljudskih prava. Ovim radom dokazano je da su kao takva, kulturna prava zaštićena i regulirana na međunarodnom i nacionalnom nivou.

U svrhu identificiranja i razumijevanja utjecaja kulture i upravljačkih aspekata kulturnih i kreativnih industrija, argumentirano je da odgovornost za kreiranje kulturne politike nosi centralna vlast ali da se benefiti njezine implementacije odražavaju lokalno. Time je ujedno ispunjen inicijalni istraživački cilj.

Dodatno, predstavljenim istraživanjem je utvrđeno da su glavne prijeteće sektoru kulturnih i kreativnih industrija tržišna rascjepkanost, nedovoljna dostupnost izvora financiranja te nesigurnost ugovornih uvjeta. Zbog toga se zaključno sugerira da uz jačanje lokalne zajednice i povezivanje kulture s drugim sektorima, učinkovito planiranje ima i dodatnu svrhu, a to je intenzivnije planirati korištenje vanjskih izvora financiranja, koji bi uz važnu financijsku podršku skromnim proračunskim sredstvima mogli značiti i kvalitetnije povezivanje na širem europskom tržištu, prije svega kroz EU program Kreativna Europa.

Za kraj, treba naglasiti da rezultati provedenog istraživanja pokazuju da kulturne i kreativne industrije imaju veliki potencijal u smislu doprinosa bruto društvenom proizvodu, razini zaposlenosti, izvoznog konkurentnosti kao i cjelokupnom razvoju i moralu društva. To dovodi do spoznaje da bi aktivnijim pristupom planiranju Hrvatska mogla značajno povećati ekonomski doprinos kulturnih i kreativnih industrija te ih učiniti jednim od zamašnjaka cjelokupnog društvenog i gospodarskog razvoja. Ipak, utvrđeno je i da se u Hrvatskoj još uvijek ne evidentira dovoljan broj pokazatelja kojima bi se preciznije mogao mjeriti utjecaj kulturnih i kreativnih industrija na gospodarstvo i društvo u cjelini. Upravo iz toga proizlaze i glavna ograničenja provedenog istraživanja. Prvo se odnosi na činjenicu da nema dovoljno pokazatelja za provođenje kvantitativnih znanstvenih metoda odnosno kvantificiranje povezanosti kulture s gospodarskim i društvenim kretanjima. Kao drugo, diskurs o važnosti kulture u tom smislu je tek u povojima, tako da ne postoji niti dovoljno dugo razdoblje za utvrđivanje trendova, čije postojanje bi omogućilo kvalitetnije planiranje u kulturi.

Što se tiče budućih znanstvenih istraživanja, bilo bi korisno analizirati razvojni potencijal kulturnih i kreativnih industrija iz perspektive pojedinih predstavnika različitih segmenata te industrije.

LITERATURA

- Adams, D., Goldbard, A. (2001) *Creative Community: the art of cultural development*, The Rockefeller Foundations, New York, SAD
- Adorno, T., Horkheimer, M. (1989) *Dijalektika prosvjetiteljstva*, Veselin Masleša, Sarajevo, Bosna i Hercegovina
- Amin, A., Thrift, N. (2007) „Cultural-economy and cities“, *Progress in Human Geography*, 31(2), str. 143–161, <https://doi.org/10.1177/0309132507075361>
- Broun, M. (1999) *The 1998 leramagadu Cultural Mapping Story: A Partnership Between the Residents of leramagadu/Roebourne and Community Arts Network*, Community Arts Network WA Inc, Perth, Australija
- Commonwealth (1995) *Mapping Culture: A Guide for Cultural and Economic Development in Communities*. Department of Communication and the Arts, Canberra, Australija
- Creswell, J. (2007) *Qualitative Inquiry Research Design: choosing among five approaches*. 2nd edition. Thousand Oaks: Sage
- Deskultura (2021) <http://deskultura.hr/hr/novosti/sufinanciranje-ministarstva-kulture-i-medija-hrvatskih-organizacija-koje-sudjeluju-u-projektima-programa-kreativna-europa-potprograma-kultura-u-2-021-godini> (pristup 2. veljače 2021)
- Dragojević, S. (2006) *Kulturna politika, europski pristupi i modeli*, doktorska disertacija, Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb
- Državni proračun (2020) <https://mf.gov.hr/proracun-86/drzavni-proracun-2020-godina/2981> (pristup 16. studenog 2020)
- Europska komisija (2018) *Culture for cities and regions*, <http://www.cultureforcitiesandregions.eu/culture/home> (pristup 9. studenog 2020)
- Europska komisija (2018b) *A New European Agenda for Culture*. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. COM(2018) 267 final, Brussels, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2018%3A267%3AFIN> (pristup 9. studenog 2020)
- Europska komisija (2012) *Promoting cultural and creative sectors for growth and jobs in the EU*. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. COM(2012) 537 final, Brussels, https://www.europarl.europa.eu/registre/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2012/0537/COM_COM%282012%290537_EN.pdf (pristup 9. studenog 2020)
- Eurostat (2019) *Culture statistics*, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics (pristup 10. studenog 2020)
- Eurostat (2019b) https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_government_expenditure_on_culture (pristup 10. studenog 2020)
- Evans, G. (2001) *Cultural Planning*. An urban renaissance? Routledge, Taylor & Francis Group, London & New York
- Florida, R., Tinagli, I. (2004) *Europe in the creative age*, Carnegie Mellon Software Industry Center, Pittsburgh, SAD
- Ghilardi, L. (2001) „Cultural Planning and Cultural Diversity“. U: Bennett, T. (ur.), *Differing Diversities: Cultural Policy and Cultural Diversity*, str. 1-17., Cultural policy and Action Department, Council of Europe Publishing <https://kulturplan-oresund.dk/Annex%201-Ghilardi%20Cultural%20planning.pdf> (pristup 29. listopada 2020)
- Grogan, D., Mercer, C., Engwicht, D. (1995) *The cultural planning handbook: an essential Australian guide*, Allen and Unwin, St Leonards, NSW, Australija

- Halmi, A. (2005) *Strategije kvalitativnih istraživanja u primijenjenim društvenim znanostima*, Naklada slap
- Harc, M., Bestvina Bukvić, I., Mijoč, J. (2019) „Entrepreneurial and innovative potential of the creative industry“. U: *Zbornik radova XV međunarodne znanstvene konferencije Interdisciplinary Management Research*, Ekonomski fakultet Osijek, Osijek, str. 1562-1578.
- Hesmondalgh, D. (2008) “Cultural and Creative Industries“. U: Bennett, T., Frow, J. (ur.), *The SAGE Handbook of Cultural Analysis*, SAGE Publications, Kalifornija, SAD, str. 552-569.
- Horvat, J., Mijoč, J., Zrnić, A. (2018) *Ars Andizetum: Riznica projekata kreativne industrije Instituta Andizet*. Andizet-Institut za znanstvena i umjetnička istraživanja u kreativnoj industriji, Osijek, https://bib.irb.hr/datoteka/935556.ArsAndizetum_HR-ENG.pdf (pristup 29. listopada 2020)
- Howitt, D. (2010) *Introduction to Qualitative Methods in Psychology*, Prentice Hall
- Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizualnu politiku i kulturu, https://ec.europa.eu/info/departments/education-audiovisual-and-culture_hr, (pristup 3. studenog 2020)
- Kins, A., Peddie, B. (1996) *Planning a Complete Community: A Cultural Planning Guide for Local Government*, Community Arts Network WA Inc, Perth, Australija
- Kohn, K., Wewel, S.A. (2018) *Skills, Scope, and Success: An Empirical Look at the Start-up Process in Creative Industries in Germany*, Institute of Labour Economics, Bonn, Njemačka
- Kreativna Europa, Program Europske Unije za kulturni i kreativni sektor 2014-2020, http://mediadesk.hr/uploads/mdh/document_translations/doc/000/000/099/creative-europe-flyer_web_hr.pdf?1429012603, (pristup 3. studenog 2020)
- Lulić, M., Tucak, I. (2007) „Cultural Rights“. U: Barković, I., Lulić, M. (ur.) *Contemporary legal and economic issues*, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Pravni Fakultet Osijek, Osijek, str. 51.-71.
- Ljevak Lebeda, I., Mlinarević, K., Horvat, J. (2021) Atypical forms of work and business in the creative industry. *Zbornik Veleučilišta u Rijeci*, Vol. 9 (2021), No. 1, str. 19-35
- Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima. (1966), Prijevod objavljen na mrežnim stranicama Ministarstva pravosuđa RH, sukladno Odluci o objavljivanju mnogostranih međunarodnih ugovora kojih je Republika Hrvatska stranka na temelju notifikacija o sukcesiji, objavljenoj u Narodnim novinama br. 12/1993., https://pravosudje.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Pravo%20na%20pristup%20informacijama/Zakoni%20i%20ostali%20propisi/UN%20konvencije/Medjunarodni_pakt_o_gradjanskim_i_politickim_pravima_HR.pdf (pristup 30. listopada 2020)
- Milas, G. (2005) *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*, Naklada slap, Jastrebarsko
- Ministarstvo kulture, <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6510> (pristup 3. studenog 2020)
- Montalto, V. et al. (2019) „Culture counts: An empirical approach to measure the cultural and creative vitality of European cities“, *Cities*, 89, str. 167-185, <https://doi.org/10.1016/j.cities.2019.01.014>
- Oliver, J. J. (2017) „Exploring industry level capabilities in the UK Creative Industries“, *Creative Industries Journal*, Vol. 10, Issue 1, str. 75-88, <https://doi.org/10.1080/17510694.2017.1282302>
- Opća deklaracija o ljudskim pravima (2009) Narodne novine, br. 12/2009.
- Potprogram Kultura, Kreativna Europa, <http://deskultura.hr/> (pristup 3. studenog 2020)
- Potprogram MEDIA, Kreativna Europa, http://mediadesk.hr/hr/potprogram_media/pregled (pristup 3. studenog 2020)
- Rašić Bakarić, I., Bačić, K., Božić, Lj. (2015) *Mapiranje kreativnih i kulturnih industrija u Republici Hrvatskoj*, Ekonomski institut Zagreb, Zagreb
- Sikavica, P., Bahtijarević-Šiber, F., Pološki Vokić, N. (2008) *Temelji menadžmenta*, Školska knjiga, Zagreb
- Social Progress (2020) Social Progress Index 2020 <https://www.socialprogress.org/> (pristup 31. svibnja 2021)

- Soon, C. C., Drew, N. M., Kasat, P. (2002) *Conceptualising community cultural development, The Role of Cultural Planning in Community Change*, <http://www.canwa.com.au/wp-content/uploads/2015/07/Conceptualising-CCD.pdf> (pristup 29. listopada 2020)
- Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020. godine (2017) Narodne novine br. 75/2017
- Strateški plan Ministarstva kulture 2019.-2021. (2018), [https://www.min-kulture.hr/userdocsimages/2005/Strate%5%a1ki%20plan%20MK%202019.-2021.%20-%20Final%20\(004\).pdf](https://www.min-kulture.hr/userdocsimages/2005/Strate%5%a1ki%20plan%20MK%202019.-2021.%20-%20Final%20(004).pdf) (pristup 4. studenog 2020)
- Studio EY France (2014) *Creating growth, Measuring cultural and creative markets in the EU*, Pariz, Francuska, <https://www.biblit.it/wp-content/uploads/2014/12/EY-Creating-Growth-Measuring-Cultural-and-Creative-Markets-in-the-EU1.pdf> (pristup 10. studenog 2020)
- Thomas, R. E., Rappaport, J. (1996) „Art as community narrative: A resource for social change“. U: Lykes, M. B., Liem, R., Banuazizi, A., Morris, M. (ur.) *Myths about the powerless: contesting social inequalities*, Temple University Press, Philadelphia, SAD, str. 317-336.
- Ugovor o funkcioniranju Europske unije (2016) Službeni list Europske Unije, C 202/01, članak 167. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016ME/TXT&from=HR> (pristup 4. studenog 2020)
- UNDP (2020) Human Development Report http://hdr.undp.org/sites/all/themes/hdr_theme/country-notes/HRV.pdf (pristup 31. svibnja 2021)
- UNESCO (2018) Culture for Development Indicators <https://en.unesco.org/creativity/policy-monitoring-platform/project-unesco-culture> (pristup 31. svibnja 2021)
- UNESCO b (2018) Croatia 2018 Report <https://en.unesco.org/creativity/node/16487> (pristup 31. svibanj 2021)
- Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.
- Weihrich, H., Koontz, H. (1994) *Menedžment*, Mate, Zagreb
- Wolff, A. (2020) „*Planning culture - dynamics of power relations between actors*“, *European planning studies*, str. 1-24, <https://doi.org/10.1080/09654313.2020.1714553>
- Wolff, A. (2016) „*Planning, Collectives and Cultures - Actor Perspectives in Planning Culture*“, *DISP*, Volume 52, Issue 4, str. 55-66, <https://doi.org/10.1080/02513625.2016.1273670>
- Zaključci Vijeća o kulturi u vanjskim odnosima EU-a s težištem na kulturi u razvojnoj suradnji, (2015), Službeni list Europske unije C 417/41. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG1215\(04\)&from=HR](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG1215(04)&from=HR) (pristup 13. studenog 2020)
- Zakon o ustrojstvu i djelokrugu ministarstava i drugih središnjih tijela državne uprave, Narodne novine br. 93/16, 104/16, 116/18, 127/19
- Zelenika, R., Zelenika, S. (2006) „*Klasifikacija znanosti u fokusu metodologije i tehnologije znanstvenoga istraživanja*“, *Pomorski zbornik* 44/1, str. 11-39

Creative Commons Attribution –
NonCommercial 4.0 International License

Review article

<https://doi.org/10.31784/zvr.10.1.12>

Received: 10. 2. 2021.

Accepted: 18. 10. 2021.

PLANNING IN CULTURAL AND CREATIVE INDUSTRIES AS A TOOL FOR ACHIEVING SYNERGY OF CULTURAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT

Ivana Šandrk Nukić

PhD, Associate Professor, University Josip Juraj Strossmayer of Osijek, Faculty of Civil Engineering and Architecture Osijek, Vladimira Preloga 3, 31000 Osijek, Croatia; e-mail: isandrknukic@gfos.hr

ABSTRACT

Cultural rights are one of the fundamental human rights. The responsibility for creating and implementing cultural policy, which enables their realization, lies with the public authority. The research presented in this paper starts from the assumption that effective management and especially planning in the field of culture must facilitate the bond of culture with other aspects of social and economic life, because it encourages local community development, which directly strengthens the national economy. Therefore, the aim of the research was to generate a scientific overview of the impact of cultural and creative industries on the economy and society in general, while respecting the existing legal and legislative framework. Selected methods from the qualitative methodological framework were used. The results include confirmation of the responsibility of cultural policy for the realization of cultural rights, review of regulatory acts in culture, insight into the evolution and coverage of cultural and creative industries, identification of their potential and argumentation of cultural planning as a prerequisite for effective management and development. This paper presents the original research, which led to new insights and as such represents a contribution to the scientific discourse on the management of cultural and creative industries. It also provides contribution to professional action aimed to realize the potential in this area.

Key words: strategic management, planning in culture, cultural rights, cultural policy, cultural and creative industries

